

and legal levers of environmental policy of the European Union]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*, 6(1), 247–253. [in Ukrainian].

2. Kontseptsiia ekolohichnoi osvity Ukrainy [Concept of environmental education of Ukraine]. (2002) *Informatsiyni zbirnyk Ministerstva osvity i nauky Ukrainy – Information collection of the Ministry of Education and Science of Ukraine*, 7, 3–23. [in Ukrainian].

3. Lukianova, L. B. (2014). *Dydaktychni pryntsypy ekolohichnoi osvity doroslykh* [Didactic principles of environmental education for adults]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka – Pedagogical process: theory and practice*, 1(4), 78–87. [in Ukrainian].

4. Melash, V., Hnativ, O., Varenychenko, A. (2014). *Ekolohizatsiia systemy osvity maibutnikh fakhivtsiv* [Greening of the system education of future specialists]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University*, 2(13), 170–174. [in Ukrainian].

5. Piekhota, O. M. (2002). *Osvitni tekhnolohii: Navchalno-metodychni posibnyk* [Educational technologies: Educational and methodological manual]. Kyiv: ASK. [in Ukrainian].

6. Ponomarova, H. F., Babakina, O. O., & Bieliaiev, S. B. (2013). *Novi pedahohichni tekhnolohii. Navchalnyi posibnyk* [New pedagogical technologies. Tutorial]. Kharkiv, Ukraine. [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky na period do 2030 roku № 2697-VIII vid 28.02.2019 r. [Law of Ukraine on the main principles (strategy) of the state environmental policy for the period up to 2030 from 28.02.2019, № 2697-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

8. Prokopenko, I. F. (2018). *Pedahohichni tekhnolohii v pidhotovtsi vchyteliv : navchalnyi posibnyk*. [Pedagogical technologies in teacher training]. Kharkiv: KhNPU. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 12.10.2022 р.

УДК 378.011

DOI: 10.31376/2410-0897-2022-3-50-238-245

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАГОМИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Курок Віра Панасівна

доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України,

завідувач кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: virakurok@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1474-3879

Василенко Ольга Олексіївна

аспірантка кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: olyavasilenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8177-3499

На основі аналізу нормативно-правових документів і наукових праць дослідників обґрунтовано важливість формування екологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій в умовах Нової української школи та сталого розвитку. Констатовано, що екологічна компетентність є вагомим складником професійної компетентності зазначених фахівців.

Ключові слова: компетентність, екологічна компетентність, учителі трудового навчання та технологій, заклад вищої освіти, професійна компетентність, проектно-технологічна діяльність.

Постановка проблеми. XXI століття ознаменувалося небаченими науково-технічними досягненнями і водночас реальною загрозою глобальної екологічної кризи. Забруднення атмосфери та гідросфери, радіаційна небезпека, залучення великих площ землі в сільськогосподарський обіг та під полігони побутових відходів, зниження родючості та деградація ґрунтів, зменшення лісових ресурсів, дефіцит сировини та виснаження ресурсів – усе це спричиняє порушення в екосистемах під впливом антропогенних факторів.

Непропорційність темпів зростання екологічних проблем та створення дієвих інструментів боротьби з ними є очевидним. Війна в Україні вже також привела до негативних екологічних наслідків. У зв'язку із цим суспільство каталізувало процеси формування глобальної екологічної політики для вирішення цих проблем.

Ще у 1977 році на першій у світі міжурядовій конференції з екологічної освіти в Тбілісі

(Грузія), яка була організована Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) у співпраці з Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), була прийнята Тбіліська декларація, в якій відзначається одностайна згода учасників щодо важливої ролі екологічної освіти в збереженні та покращенні навколишнього середовища, а також у здоровому та збалансованому розвитку світової спільноти [16].

Із перших років незалежності Україна не залишилася байдужою до світових і національних екологічних викликів. У Концепції екологічної освіти в Україні, прийнятій у 2001 році, зазначено: «Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту. Екологічна освіта на порозі 3-го тисячоліття стала необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку...» [6]. Мова йде про неперервну екологічну освіту протягом усього життя всіх верств населення (соціальних груп), починаючи із закладів дошкільної, загальної середньої освіти, потім професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти і також у дорослому віці відповідно до соціально-психологічних періодів розвитку особистості.

Так, Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначає, що одним із основних інструментів реалізації державної екологічної політики є освіта в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, що дасть змогу встановити методологічні основи та запровадити безперервну екологічну освіту. Крім того, державна екологічна політика спрямована на досягнення стратегічних цілей, першою серед яких є «формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва», має на меті «впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості» [5].

У такий спосіб держава очікує отримати результати, що полягатимуть у значному підвищенні рівня екологічної освіти, просвіти та виховання громадян України, що створить умови для запровадження в повсякденне життя громадян моделей сталого споживання, активізує їхню роль у запобіганні забрудненню та здійсненні контролю за станом навколишнього природного середовища, сталому використанні природних ресурсів і відновленні природно-ресурсного потенціалу України [5].

Формування екологічної компетентності майбутніх учителів для здійснення екологічної освіти учнів, на нашу думку, сприятиме досягненню глобальних цілей сталого розвитку, проголошених Генеральною Асамблеєю ООН у 2015 році й підтриманих Україною, зокрема указом Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.» від 30 вересня 2019 р. № 722.

Окрім названих вище нормативно-правових документів, пріоритетність екологічної освіти на різних її рівнях відображено в національних і міжнародних документах та нормативних актах: законах України: «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки (2022), Концепції екологічної освіти в Україні (2001), Концепції «Нова українська школа» (2017), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2018) тощо.

Таким чином, для розв'язання нагальних екологічних проблем довкілля та охорони здоров'я особливо актуальним є набуття майбутніми вчителями екологічної компетентності в процесі професійної підготовки задля формування екологічної свідомості молодого покоління та суспільства в цілому.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти екологічної освіти у вищій школі висвітлили у своїх наукових доробках Н. Баюрко, О. Біда, Г. Білецька, Ю. Бойчук, Т. Вайда, Г. Вархолик, Н. Граматик, Н. Душечкіна, Н. Казанішена, І. Коренева, Я. Логвінова, Л. Лук'янова, О. Матеюк, Т. Нінова, В. Онопрієнко, Г. Пономарьова, О. Пруцакова, Г. Пустовіт, С. Рудишин, С. Совгіра, І. Сяська, М. Швед та ін.

У роботах Н. Бібік, С. Гончаренка, Т. Іванової, В. Курок, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоевої, Л. Хоружої та інших обґрунтовується необхідність реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі.

Проблематика формування екологічної компетентності студентів закладів вищої професійної освіти відображена в працях О. Гуренкої, О. Герасимчук, Я. Логвінової, Н. Олійник, Л. Руденко, І. Сяскої, Л. Титаренко, Ю. Шапрана та ін.

Проблемою підготовки вчителів трудового навчання та технологій до екологічної освіти і виховання учнів у різних її аспектах займалися О. Гармата (формування екологічної культури

майбутніх учителів технологій з використанням засобів мультимедіа, 2017), В. Глуханюк (підготовка майбутнього вчителя технологій до екологічного виховання учнів основної школи у процесі вивчення фахових дисциплін, 2011), Л. Чистякова (теорія і практика розвитку екологічної культури майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі рівневої підготовки, 2021).

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій відображено в ґрунтовних дослідженнях українських науковців: І. Андрощук, І. Андрощука, С. Білевич, В. Бойчука, В. Бондаренка, Т. Борисової, Д. Кільдерова, О. Коберника, М. Корця, Є. Кулика, М. Курача, В. Курок, С. Кучер, Л. Оршанського, Л. Савченко, І. Смирнової, В. Стешенка, В. Титаренко, Г. Федорук, Т. Хоруженко, А. Цини, С. Ящука та ін.

Незважаючи на достатньо велику кількість досліджень щодо формування екологічної компетентності, більшість із них стосується професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, тоді як ця проблема в підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій є недостатньо розробленою як у теоретичному, так і в методичному планах.

Мета статті – на основі аналізу нормативно-правових актів та науково-педагогічної літератури обґрунтувати необхідність формування екологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій як вагомого складника їхньої професійної компетентності в умовах роботи в Новій українській школі.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні відбуваються процеси оновлення і становлення сучасної національної системи освіти, що зумовлено її інтеграцією до світового і європейського освітніх просторів.

У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2021) провідне місце надається вищій освіті як «визначальному чиннику конкурентоспроможності України, її незалежності і суверенітету, самодостатності» [11]. Досягнути цього можна в процесі підготовки високоосвічених, компетентних і кваліфікованих фахівців, насамперед педагогічних.

Сучасна професійна підготовка фахівців передбачає впровадження компетентнісного підходу, що є одним із методологічних засад на шляху України до європейської та світової інтеграції у сфері освіти. Реалізацію зазначеного підходу на всіх рівнях освіти як основного напрямку її модернізації закріплено в низці нормативно-правових актів України.

Компетентнісний підхід передбачає, що для успішної професійної діяльності майбутні фахівці в процесі професійної підготовки повинні оволодіти необхідними здатностями (компетентностями), визначеними Стандартом вищої освіти певного рівня, іншими словами, набути професійної компетентності (професійно-педагогічної, фахової).

Проблема професійної компетентності вчителів стала предметом наукових досліджень багатьох учених, які виявляють різні погляди на визначення цього поняття.

В «Енциклопедії освіти» за редакцією В. Кременя професійну компетентність розглянуто як інтегративну характеристику ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [2, с. 722].

В. Ягупов вважає професійну компетентність «складним інтегральним, інтелектуальним, професійним і особистісним утворенням, яке формується в процесі професійної підготовки майбутнього фахівця у ЗВО, виявляється, розвивається і вдосконалюється в професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних, професійних й індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності» [14, с. 6].

Закцентуємо увагу на трактуванні цієї дефініції С. Івановою, яка стверджує, що професійна компетентність є «здатністю фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективної професійної діяльності та демонструвати належні особисті якості, мобілізуючи для цього відповідні знання, вміння, навички, емоції, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації, ставленнях, моральних і етичних цінностях та досвіді, усвідомлюючи обмеження у своїх знаннях і вміннях та акумулюючи інші ресурси для їх компенсації» [3, с. 110].

Аналіз наукової літератури з означеної проблеми дослідження підтверджує комплексність та багатоаспектність професійної компетентності, водночас дослідники виокремлюють у її структурі різні компоненти і характеризують їх наповнення.

Так, Н. Мельник у своїй статті порівнює феномен професійної компетентності в українській та європейській педагогічних теоріях. Науковиця погоджується з думкою І. Бахова, що складові професійної компетентності здебільшого розглядаються шляхом аналізу професійно значущих властивостей і якостей фахівця, які забезпечують ефективне виконання поставлених перед ними завдань [9]. Окрім того, вона робить висновок, що, схарактеризувавши професійну компетентність, більшість учених дійшли висновку про те, що професійна компетентність є сукупністю компетентностей.

Узагальнивши різні трактування дефініції, *професійну компетентність учителя* трактуємо як здатність фахівця ефективно використовувати сформовані в процесі професійної підготовки загальні та спеціальні (фахові, професійні) компетентності, визначені певним державним стандартом освіти, для провадження успішної професійної та подальшої освітньої діяльності.

У науково-педагогічній літературі є багато поглядів науковців стосовно переліку компетентностей, якими має володіти випускник педагогічного закладу вищої освіти, але, на наш погляд, передусім необхідно дотримуватися чинних нормативних документів.

На сьогодні в підготовці майбутніх учителів центральне місце посідає освітньо-професійна програма, зміст якої регламентується певним стандартом вищої освіти й безпосередньо визначає обов'язкові програмні результати навчання та формування компетентностей відповідно до рівня Національної рамки кваліфікацій.

Державний стандарт вищої освіти чітко визначає вимоги до змісту освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти. На сьогоднішній день стандарти вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта» (за спеціалізаціями) не затверджені та знаходяться на стадії розроблення. У Концепції розвитку педагогічної освіти [8] зазначено, що професійний стандарт є рушійною силою реформи педагогічної освіти, на якому формуються стандарти вищої освіти: саме він має задавати тон при розробленні освітніх програм для підготовки педагогічних працівників у закладах вищої освіти.

Професійний стандарт учителя [12], затверджений у 2020 році Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, містить орієнтовний опис та встановлює єдині вимоги до професійних компетентностей педагогічних працівників у розрізі кваліфікаційних категорій, траєкторію розвитку кожної компетентності, що дає змогу вчителям визначати чіткі орієнтири власного професійного розвитку, а також полегшує оцінювання їхніх професійних компетентностей під час процедур атестації та сертифікації.

Документ визначає загальні (громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька) і професійні (мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя) компетентності вчителя, окрім того, основні трудові функції, предмети та засоби праці, обсяг професійних компетентностей, знання, уміння та навички [12].

Прийняття Професійного стандарту було необхідним для формування «нового шкільного вчителя», що є одним із завдань Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Розробники Професійного стандарту наголошують на тому, що він синхронізується з державними освітніми стандартами, адже «якщо вчитель має навчити учнів певних компетентностей, то й сам має їх опанувати» [15].

На нашу думку, екологічна компетентність, якої немає в Професійному стандарті вчителя, є обов'язковим складником професійної компетентності майбутніх учителів усіх предметних спеціальностей, зокрема і вчителя трудового навчання та технологій, а її формування зумовлено реформуванням системи загальної середньої освіти «Нова українська школа».

Однією серед десяти ключових компетентностей Концепції «Нова українська школа» [7] було визначено екологічну грамотність і здорове життя, що передбачає вміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Державний стандарт базової середньої освіти [1] та Закон України «Про освіту» [4] визначають вже одинадцять ключових компетентностей, серед яких є екологічна. Перелік компетентностей та вмінь, закладений в обидва Стандарти, базується на Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти

впродовж життя», але не обмежується ними.

Незаперечно, що майбутній педагог повинен володіти перерахованими в Державному стандарті базової середньої освіти компетентностям, щоб у процесі своєї професійної діяльності бути спроможним сформулювати їх в учнів.

З урахуванням ієрархії компетентностей, що визначені Методичними рекомендаціями щодо розроблення стандартів вищої освіти [10] (загальні компетентності – спеціальні (фахові, предметні)), вважаємо за доцільне віднести екологічну компетентність до загальних компетентностей, тобто таких, що безпосередньо не залежать від предметної сфери майбутніх учителів. Ця думка також відображена в дослідженнях І. Кореневої, С. Рудишина, В. Самілик, І. Сяської, Ю. Шапрана.

Водночас погоджуємося з Л. Чистяковою, яка відносить екологічну компетентність майбутніх учителів трудового навчання та технологій до предметних, адже «подальша педагогічна діяльність майбутнього учителя трудового навчання та технологій базується на інтеграції психолого-педагогічних, технічних наук та основ виробництва, активною взаємодією з технологічним середовищем» [13].

Підтвердженням цього є вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у технологічній освітній галузі, визначені Державним стандартом базової середньої освіти. Так, метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учня, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження [1].

Потенціал екологічної компетентності учнів у технологічній освітній галузі передбачає такі уміння: розумно і раціонально використовувати природні ресурси, ощадливо використовувати матеріали, долучатися в доступний спосіб до безвідходного виробництва, вторинної переробки матеріалів використовувати наукові відомості для збереження довкілля; та ставлення: усвідомлення ролі довкілля для життя і здоров'я людини, розуміння важливості грамотної утилізації побутових відходів і відходів виробництва виявлення шанобливого ставлення до природи і праці [1].

Порівнявши технологічну освітню галузь з іншими, ми дійшли висновку, що вона одна з небагатьох, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, має широкі можливості щодо формування екологічної компетентності в учнів, зокрема через організацію проектно-технологічної діяльності учнів.

У цьому контексті вагомого значення набуває проектно-технологічна діяльність як засіб формування екологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій і учнів закладів загальної середньої освіти.

Проектно-технологічна діяльність безпосередньо пов'язана виробництвом, а саме виготовленням матеріальних цінностей, що є причиною конфлікту людства з довкіллям. Тому одним із важливих етапів розроблення творчого проекту є екологічне дослідження виробу. Метою екологічного обґрунтування є встановлення впливу об'єкта проектування на навколишнє середовище, оцінювання всіх факторів такого впливу та вживання необхідних заходів для запобігання екологічній шкоді під час реалізації проекту. Водночас треба розуміти, що екологічне обґрунтування – це не експертиза готового виробу в кінці технологічного чи завершального етапів. Екологізація повинна пронизувати всі етапи проектно-технологічної діяльності, починаючи з задуму, вибору об'єкта проектування, усвідомлення проблемної сфери, визначення вимог, розроблення конструкції, добору матеріалів, технік та технологій, закінчуючи рефлексією під час екологічного аналізу. І лише тоді, коли будь-які дії будуть здійснюватися на основі раціонального природокористування, з шанобливим ставленням до навколишнього середовища, тоді можна досягнути балансу між задоволенням сучасних потреб людства та необхідністю в безпечному і здоровому довкіллі для майбутніх поколінь.

Висновки. Аналіз нормативних документів та науково-педагогічної літератури дає можливість стверджувати, що вчитель трудового навчання та технологій повинен мати високий рівень екологічної компетентності та бути здатним до реалізації екологічної освіти учнів.

Подальші розвідки вбачаємо у визначенні сутності та структури екологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898). URL: <https://m-n.g-v.ua/ua/-svita/zagalna-serednya--svita/derzhavni-standarti>
2. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. Київ, 2008. 1040 с.
3. Іванова С. В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2008. Вип. 42. С. 106–110.
4. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. Ст. 380 URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/2145-19#Text>
5. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 16. Ст. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
6. Концепція екологічної освіти України. *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України*. 2002. № 7. С. 3–23.
7. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: <https://m-n.g-v.ua/strage/app/media/zagalna%20serednya/n-va-ukrainska-shk-la-c-mpressed.pdf>
8. Концепція розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776. Київ. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
9. Мельник Н. І. Феномен «професійної компетентності» в українській та європейській педагогічній теорії: порівняльний аспект. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2018. № 28. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/189>
10. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти затверджено наказ Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2016 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584).
11. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / за заг.ред. В. Г. Кременя. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf>
12. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736 від 23 грудня 2020 року. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/787/78704/Nakaz_2736__3_.pdf
13. Чистякова Л. О. Теорія і практика розвитку екологічної культури майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі рівневої підготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00 04. Кропивницький, 2021. 530 с.
14. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. Київ, 2007. Т. 71. С. 3–8.
15. Як будуть впроваджувати професійний стандарт учителя. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-budut-vprovadzhuvaty-profesijnij-standart-uchytelya/>
16. Intergovernmental Conference on Environmental Education: Tbilisi (USSR) : 14–26 Oktober 1977 : final report / Unesco. 101 p.

ENVIRONMENTAL COMPETENCE AS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF LABOR EDUCATION AND TECHNOLOGY

Kurok Vira

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, the Head at the Department of Technological and Professional Education
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Vasylenko Olha

Postgraduate Student
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The 21st century was marked by unprecedented scientific and technical achievements and at the same time a real threat of a global environmental crisis. The disproportionality of the rate of growth of environmental problems and the creation of effective tools for combating them is obvious. The war in Ukraine has also led to negative environmental consequences. In this regard, society has catalyzed the processes of global environmental policy development to solve these problems, while environmental education plays an important role. Thus, to solve the urgent environmental problems of the environment and health care, it is particularly relevant for future teachers to acquire environmental competence in the process of professional training to develop the environmental consciousness of the younger generation and society as a whole.*

Purpose. The article aims to substantiate the need for the development of environmental competence of future teachers of labor education and technology as an important component of their professional competence in the conditions of work in the New Ukrainian School, based on the analysis of regulatory and legal acts and scientific and pedagogical literature.

Methods. To achieve the goal, the following theoretical methods were used: analysis of regulatory documents and scientific works of researchers, comparison, synthesis, systematization, and generalization of information.

Results. The analysis and generalization of scientific approaches to the interpretation of the essence of the professional competence of the future specialist were carried out. Based on the analysis of normative legal documents and scientific works of researchers, the importance of the developing ecological competence of future teachers of labor education and technologies in the conditions of the new Ukrainian school and sustainable development is substantiated. It has been established that environmental competence is an important component of the professional competence of these specialists. It was determined that, in this context, project-technological activity is of great importance as a means of developing the environmental competence of future teachers of labor education and technologies and students of general secondary education institutions.

Originality. The authors proposed comprehensive research containing an analysis of the normative acts contained in the national educational legislation, and the scientific achievements of scientists with the justification of the need for the development of environmental competence of future teachers of labor education and technologies.

Conclusion. The analysis of regulatory documents and scientific and pedagogical literature makes it possible to assert that a teacher of labor education and technologies should have a high level of environmental competence and be able to implement environmental education of students.

Keywords: Competence, Environmental Competence, Teachers of Labor Education and Technologies, Higher Education Institution, Professional Competence, Project-Technological Activity.

References

1. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [Government Standard for Basic Secondary Education]. (2020). *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 898– Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 898.* [in Ukrainian].
2. Kremen, V. H. (Ed.) (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian]
3. Ivanova, S. V. (2008). Funktsionalnyi pidkhid do vyznachennia profesiinoi kompetentnosti vchytelia biolohii ta orhanizatsiia yii vdoskonalennia v zakladi pisladyplomnoi osvity [The functional approach to definition of professional competence of the biology teacher and the organisation of its improvement in the establishment of post-graduate pedagogical education.]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka – Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*, 42, 106–110. [in Ukrainian]
4. Zakon Ukrainy Pro osvitu vid 5 ver. 2017 roku № 2145-VIII [Law of Ukraine on Education from September 5, 2017, No. 2145-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukrain*. URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/2145-19#Text> [in Ukrainian]
5. Zakon Ukrainy Pro Osnovni zasady (stratehiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku vid 28 lut. 2019 roku № 2697-VIII [Law of Ukraine on the Basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period up to 2030 from February 28, 2019, № 2697-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukrain*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> [in Ukrainian]
6. Kontsepsiia ekolohichnoi osvity Ukrainy [Concept of environmental education of Ukraine] (2001). *zakon.rada.gov.ua*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01/sp:max50:nav7:font2#Text> [in Ukrainian].
7. Kontsepsiia Novoi ukrainskoi shkoly [Concept of the New Ukrainian School].(2016). *km.gov.ua*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf>. [in Ukrainian].
8. Kontsepsiia rozvytku pedahohichnoi osvity [Concept of development of pedagogical education] (2018). *mon.gov.ua*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptiyi-rozvytku-pedagogichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
9. Melnyk, N. I. (2018). Fenomen «profesiinoi kompetentnosti» v ukrainskii ta yevropeiskii pedahohichnii teorii: porivnialnyi aspekt [Phenomen of «professional competence» in ukrainian and european pedagogical theory]. *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika.– Pedagogical education: Theory and practice. Psychology. Pedagogy*, 28. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/189>
10. Metodychni rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity, zatverdzeni Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 1 chervnia 2017 № 600. [Methodical recommendations for the development of standards of higher education, approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from June 1, 2017, No. 600]. (2017). *mon.gov.ua*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf>. [in Ukrainian].
11. Kremen, V. H. (Ed.) (2021). *Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini [National report on the state and prospects of the development of education in Ukraine]*. Kyiv: KONVI PRINT. URL:

<https://lib.iitta.gov.ua/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf> [in Ukrainian].

12. Profesiyni standart za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)» [Professional standard by professions «Primary school teacher of general secondary education», «Teacher of general secondary education», «Primary education teacher (with a diploma of junior specialist)»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#top> [in Ukrainian].

13. Chystiakova, L. O. (2021) Teoriia i praktyka rozvytku ekolohichnoi kultury maibutnykh uchyteliv trudovoho navchannia ta tekhnolohii u protsesi rivnevoi pidhotovky [Theory and practice of the development of ecological culture of future teachers of labor education and technologies in the process of level training]. *Candidate's thesis*. Kropyvnytskyi, Ukraine. [in Ukrainian].

14. Iahupov, V. V., & Svystun, V. I. (2007) Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity [Competency approach to the training of specialists in the system of higher education.]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiia». Pedagogichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota – Scientific notes of the National University «Kyiv-Mohyla Academy». Pedagogical, psychological sciences and social work*, 71, 3–8. [in Ukrainian].

15. Yak budut vprovadzhuvaty profesiyni standart uchytelia [How will the teacher's professional standard be implemented]. (n.d.). *nus.org.ua*. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-budut-vprovadzhuvaty-profesijnyj-standart-uchytelya/> [in Ukrainian]

16. *Intergovernmental Conference on Environmental Education* (1977). Unesco final reportio (pp. 14–26) Tbilisi (USSR)ю

Отримано редакцією 12.10.2022 р.

УДК 377/378.011.3-051:[37.091.313:008]

DOI: 10.31376/2410-0897-2022-3-50-245-251

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Кравець Світлана Григорівна

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання, докторантка

Інститут професійної освіти НАПН України

e-mail: sveta.kindz@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-8878-6241

У статті актуалізовано значення розвитку проєктної культури педагогічних працівників закладів професійної освіти задля підвищення показників інтелектуального зростання держави та досягнення добробуту суспільного життя у воєнний та післявоєнний періоди. Визначено особливості розвитку проєктної культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: усвідомленість та примноження результатами проєктної діяльності морально-ціннісної системи й моральної культури суспільства; взаємозалежність і творчо-інноваційне взаємозбагачення проєктної культури із педагогічною культурою; планування та здійснення самоосвітньої діяльності в інтравертній та екстравертній педагогічних системах; проєктування змісту професійної освіти задля забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх фахівців; розширення спектру професійних ролей у процесі проєктування та впровадження інноваційних педагогічних технологій; рефлексія результатів проєктної діяльності та прогнозування шляхів самовдосконаленням для ефективного здійснення інноваційно-проєктної діяльності у системі професійної освіти.

Ключові слова: проєктна культура, особливості розвитку проєктної культури, педагогічні працівники закладів професійної освіти.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інноваційно-технологічний поступ держави характеризується економічним відновленням усіх секторів економіки задля досягнення добробуту суспільного життя у воєнний та післявоєнний періоди. Визначальним фактором у цих процесах є підвищення показників інтелектуального зростання держави, що досягається зусиллями педагогічної спільноти, яка здатна забезпечувати розвиток людського капіталу шляхом здійснення професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та фахової передвищої освіти (далі – закладах професійної освіти).

План відновлення України за різними секторами економіки та суспільного життя передбачає не тільки відбудову зруйнованої війною інфраструктури, а й побудову абсолютно нової – ефективнішої, сучасної та екологічної. Це стосується й освіти, де поряд із відновленням освітньої інфраструктури будуть реалізовуватися інноваційні освітні реформи, спрямовані на оновлення